

Lauki jāglābj ar burkānu un pātagu

Lauksaimniecības iepirkuma cenas ir kritušas, saimnieku ienākumi samazinājušies un parādi auguši. Ka jāvērtē pašreizējais stāvoklis un kas jādara, lai lietas vērstu uz labu? Par to "Lauku Avīzes" žurnālistu VIESTURA SERDĀNA un IVARA ANDIŅA saruna ar Valsts agrārās ekonomikas institūta direktoru ANDRI MIGLAVU.

V. Serdāns: Ko domājat par mūsu lauksaimniecības un lauku lietam pašlaik, sākoties 21. gadsimtam? Un kā saimniekiem un visai nozarei palīdzēt - vai jāpalielina valsts atbalsts?

A. Miglavs: - Tikai pavisam nedaudz pārspīlējot, varam teikt, ka lauksaimniecība ka ražošanas nozare nonākusi klīniskās nāves stāvoklī. Tātad ķermenis vēl ir, bet asinsrite ka līdzekļu plūsma un jaunu attīstības ideju rašanās ir apsīkusi. Par cilvēku šāda stāvoklī tiešām varētu teikt, ka viņš ir daļēji miris. No nepatīkamas situācijas ir tikai divas izejas - vai nu slimnieks tiek "atsūknēts" un atgriezts dzīvē, vai arī tas sāk pamazām sadalīties.

Kas apliecina šādu stāvokli? Pirmkārt, lauksaimnieku ienākumu krišanās, kas pērn bija jākonstatē nu jau kuro gadu pēc kārtas. Samazinājušies arī ražošanas apjomi. Šoreiz atbildību par kārtējo kritumu ne tuvu nevar uzvelt uz vienu pašu lauksaimnieku pleciem - ka viņi nemācētu strādāt, nerēķinātu izdevumus utt.! Jo visai līdzīga situācija izveidojusies arī mūsu kaimiņvalstīs, un šī situācija daļēji izriet no Eiropas Savienībā un pasaulē valdošā nelabvēlīgā stāvokļa.

Latvija pēdējos divos gados vērojama, maigi sakot, depresija visas četrās svarīgākajās lauksaimniecības nozarēs - graudu, piena, gaļas un cukura ražošana. Šajā pašā laikā zaudējumus cietuši arī Eiropas Savienības zemju lauksaimnieki, taču ES ar savu lielo atbalstu visādi mīkstinājusi tiem sliktu tirgus nestas grūtības. Latvijas problēmas pašreizējā pasaules lauksaimniecības tirgus depresija saasina, pirmkārt, mūsu ļoti mazais tirgus ar tikai divarpus miljoniem iedzīvotāju - pietiek kaut ar simts tonnām lētas importa produkcijas, lai to jau nopietni sašūpotu. Otrkārt, esam ļoti atvērta valsts, jo izmantojam daudz importētu resursu, savukārt vairākas ražošanas nozares, ka zivjapstrāde un piensaimniecība, nav iedomājamas bez eksporta uz ārējiem tirgiem.

- Tomēr kādi lauksaimniecības "klīniskās" nāves cēloņi šī izrādījušies izšķirošie - iekšējie vai ārējie?

- Gan vieni, gan otri. Vienmēr gan tu pats vari kaut ko izdarīt labāk vai sliktāk, bet arī ārējie apstākļi var liegt mums strādāt tik labi, ka vēlētos. Uzskatāmākais nelabvēlīgo ārējo apstākļu piemērs ir piena produktu cenu krišanas pasaulē apmēram 1,8 reizes. Arī labības cenas, kas pirms četriem pieciem gadiem pārsniedza 120 dolārus tonna, pašlaik nokritušas līdz 70 - 80 dolāriem. Rezultātā pasaules tirgū parādās cūkgaļa par tikai 50 centiem jeb 30 santīmiem kilogramā. Diemžēl tas viss notiek neatkarīgi no mūsu gribas ārpus mūsu ietekmes lauka.

No citas puses, arī mūsu saimnieki dažkārt pietiekami neaprēķina ražošanas izmaksas, neierobežo nevajadzīgus izdevumus. Vai tiešām noteikti jāpērk traktors par 30 tūkstošiem latu vai varbūt pietiekami labi varētu strādāt ar tādu, kas maksātu 22 tūkstošus? Šie ietaupītie 8 tūkstoši latu taču būtu divu vai triju cilvēku gada ienākums. Diemžēl pazīmes liecina, ka tamlīdzīgu nepamatotu izdevumu joprojām ir pārāk daudz.

Tostarp no pieminētajam zemajam pasaules piena produktu cenām neglābjami izriet, ka piena ka izejvielas cena var būt tikai 6 - 7 santīmi. Pie tādas zemas cenas pārnest saimniekiem neracionālu, neekonomisku darbu vairs nav korekti.

- Kādēļ pasaules cenas nokritušas tik zemu? Vai vainojama tikai pārprodukcija?

- Ja, pasaules tirgū vēl aizvien piedāvājums pārsniedz pieprasījumu, un tirgus atvaseļojas ļoti lēnām. Pirmās uzlabojuma pazīmes pašlaik saskatāmas labības tirgū, un tas nozīmē, ka ar zināmu laika nobīdi varētu "sakustēties" arī gaļas tirgus, kas ir atkarīgs no lopbarības, tātad graudu cenām.

- Kas jādara, lai saimniekus grūtajā stāvoklī glābtu no depresijas un lauksaimniecību no izputēšanas? Vai jāpalielina valsts atbalsts - jāpalīdz ar subsīdijām? Un vai vienlaikus nav skaidri jāpaziņo, ka visiem nekad palīdzēt nevarēs un subsīdijas tiks, piemēram, tikai septiņiem, nevis trīsdesmit zivju vai piena pārstrādes uzņēmumiem?

- Labs jautājums. Neapstrīdami, ka Latvija ir ļoti daudz nesaskaņotas, nekoordinētas rīcības lauksaimniecības produktu pārstrādē, daudz nevajadzīgu ieguldījumu, kas galarezultātā pazemina, teiksim, piena cenu, jo no kaut ka taču šīs investīcijas ir jāatmaksā...

I. Andiņš: - Tātad mūsu pat vairāk nekā sešdesmit piena pārstrādes uzņēmumi, kas katrs cenšas pirkt jaunas iekārtas, patiesībā to dara uz saimnieku rēķina?

- Ja un nē. Man neveras mūte pārnest pārstrādes uzņēmumiem par to, ka viņi modernizējas un iegulda līdzekļus ražošanā. Viņi tādējādi cīnās

par savu vietu ekonomiskajā telpa. Jo, ja šo investīciju nebūs, viņus sanitāro prasību neievērošanas dēļ slēgs veterinārais dienests vai nepievilcīga produkta vai iesaiņojuma dēļ novērsīsies pircēji.

V. Serdāns: - Un tomēr - vai valstij nav pavisam skaidri jāpasaka, cik pārstrādes uzņēmumu darbs ir lietderīgs, tātad - cik uzņēmumiem ir vērts ieguldīt naudu paplašināšanā?

- Līdz šim valstij nebija ekonomiskas sviras, ar ko šādu savu viedokli parādīt. Nebija taču nekāda pamata vienkārši vienam teikt, ka tu esi labais, bet otram, ka tu esi tas sliktais. Jo vienam uzņēmumam varbūt ir veiksmīgāka atrašanas vieta un ražošanas bāze, bet cita toties ir labāks vadītājs, kas ir ne mazāk svarīgi! Piedevām ne viens, ne otrs uzņēmējs acīmredzot nevēlēsies zaudēt uzņēmuma ieguldītos līdzekļus un darbu...

I. Andiņš: - Vai tad atliek vienīgi gadiem gaidīt, kamēr sešdesmit pienotavas viena otru izkonkurēs, pērkot iekārtas un maksājot septiņus santīmus par litru piena?

- Ir nepieciešama politiska izšķiršanās uzreiz vairākos līmeņos. Tā nav tikai prezidenta, premjera, valdības vai Saeimas politiska izšķiršanās. Politiska izšķiršanās vajadzīga arī ministriju un pārstrādes uzņēmumu īpašnieku līmenī. Jāizšķiras, ko īsti gribam no sava uzņēmuma - saglabāt darba vietas, gūt peļņu, kapitāla atdevi vai paaugstināt uzņēmuma vērtību? Jo tie pēc būtības ir pretrunīgi uzdevumi - ja centīsies saglabāt darba vietas, bieži nevarēs paaugstināt ražošanas efektivitāti, tātad gūt peļņu utt. Es domāju, ka vairumā piena, zivju un gaļas pārstrādes uzņēmumu, katra gan nedaudz atšķirīgā rakursā, tomēr šāda izšķiršanās nav izdarīta. Ne jau tikai uzņēmumu īpašnieki tur vainīgi. Jo īpašnieks pieturas pie esošas kartības, kamēr viņam nav alternatīva ienakumu avota. Pārmest šim uzņēmējam, ka viņu neredz tālāk par savu degungalu, mums īsti nav morālu tiesību. Tā vieta mums vajadzētu censties uzņēmumu īpašniekus nosēdināt pie viena galda un teikt - ja jūs, kungji, arī turpmāk vēlaties pelnīt, tad pacentieties sarunāt, kurš ko attīstīs. Citādi vai nu mēs viens otru "apēdīsim", vai, vēl drīzāk, mūs abus apēdīs kāds trešais no malas.

- Vai Latvija ir kaut viens tamlīdzīgs piemērs? Zemkopības ministrija jau divus gadus rīko sanāksmes par piena pārstrādes uzņēmumu optimizēšanos, bet vai kaut divi ir "optimizējušies"? Nekā nebija! Vienīgi Smiltenes un Blomes pienotavas plāno apvienoties un arī ne jau tādēļ, ka kads svešais optimizētājs to ierosinājis vai licis.

- Tāpēc es pieminēju politiskas izšķiršanās nepieciešamību - vairums uzņēmumu īpašnieku vēl nav gatavi šīm sarunām. Taču šī pārstrādes

uzņēmēju izšķiršanās ir nepieciešama, lai paaugstinātu nozares efektivitāti, konkurētspēju un tātad arī izejvielu cenas.

V. Serdāns: - Tātad vai varam atrast kādu pozitīvu uzņēmēju izšķiršanās un "sarunāšanas" piemēru?

- Nē. Te man jāpiekrīt, ka divus gadus par to vienīgi runājam. Politiskas izšķiršanās trūkums uzņēmēju līmenī ir katastrofāls.

- Un par ko tad jāizšķiras valstij?

- Valstij dotas divas sviras - burkāns un pātaga. Patiesībā "burkāna" klasisks piemērs ir SAPARD, kura princips skan - ja izdarīsi prasīto, dabūsi palīdzību. Tāpēc ar SAPARD palīdzību mēs varam veicināt Latvijas pārtikas pārstrādes uzņēmumos specializāciju koncentrāciju un modernizāciju. "Pātagas" varam atrast pat vairākas - vispirms jau precīzu nodokļu maksāšanas uzraudzību, kas vairākumam mazo uzņēmumu izrādītos pietiekami liktenīga. Otrkārt, "pātaga" ir veterināro un sanitāro prasību stingra uzraudzība. Piemēram varu minēt piena kvalitātes augošas prasības, kas patiesība saimniekiem, kas nevarēs nodrošināt pietiekami tīru pienu, pasacīs - atvainojiet, bet jums no šīs spēles jāizstājas! Tas pats attiecas uz prasībām pret pārstrādes uzņēmumiem un, manuprāt, Zemkopības ministrija šajā virziena strādā mērķtiecīgi un aktīvi. Kur tad ir problēmas būtība? Neizbēgami, ka šie procesi ir virzīti uz ražošanas efektivitātes paaugstināšanu.

Tas nozīmē, ka viens cilvēks saražos vairāk produktu un vienlaikus produkta saražošanai būs nepieciešams arvien mazāk darba vietu. Medaļas pirmā puse patīk visiem, bet par medaļas otro pusi valdība, atklāti sakot, nevar izšķirties. Jo tas nozīmēs nenodarbināto cilvēku skaita pieaugumu, un nevienam nav noslēpums, cik grūti laukos ar darbu jau pašlaik. Valstij nāksies atbildēt uz jautājumu - ko bez darba palikušie iesāks? Ka nekā lauksaimniecība pašlaik dod darbu 60 procentiem lauku apvidu iedzīvotāju. Kopā ar pārstrādes uzņēmumiem lauksaimniecībā nodarbināto īpatsvars pieaug līdz pat 75 procentiem. Un, tiklīdz valsts sāks kādas "pātagas" aktivitātes - iemeslus, kādēļ slēgt daudzus mazos uzņēmumus, arī esošās likumdošanas ietvaros nepavisam nav tālu jāmeklē - sekas būs ārkārtīgi nopietnas. Respektīvi, laukos nav ekonomiska pamata citu nozaru ka tikai lauksaimniecības, mežsaimniecības un tūrisma, aktīvas atpūtas baudīšanai, ja neskaita dažviet kādu vietējo dabas resursu izmantošanu - ģipšakmens ieguvu utt. Tātad, ja valsts nolemj pielietot "pātagu", tai jāatceras, ka īpaši daudz darba alternatīvu lauku cilvēkiem nemaz nav. Jā, ir izstrādāta lauku ekonomikas dažādošanas programma, taču tai no visiem avotiem - īpaši atbalstāmo reģionu fonda, Latgales attīstības fonda, Zemkopības

ministrijas subsīdijām - varam savākt kopa ne vairāk par pusotru miljonu latu. Godīgi runājot, tas ir nožēlojami maz, jo patiesībā, rēķinoties arī ar citam vajadzībām, lauku ekonomikas dažādošanai mēs gada varam izlietot tikai ap 600 tūkstošiem latu.

Ko tad īsti darīt? No vienas puses, valstij ar "pātagu" tomēr uzņēmumu optimizācija jāveicina, tā atbalstot uzņēmējus, kas investē konkurētspējīgās tehnoloģijās, raugoties piecus sešus gadus uz priekšu nākotnē. Jo nedrīkst vienādi attiekties pret uzņēmumiem, kas iegulda attīstībā, un tiem, kas to nedara. Citādi vienalga notiks tas, kas patiesība notiek jau šodien, - uzņēmumu peļņa samazinās, tāpēc sarūk arī ienākumi tiem 60 vai 75 procentiem lauksaimniecībā un pārstrādē nodarbināto laucinieku. Valstij jāizšķiras - vai atstāt notiekošo pašplūsmā vai iejaukties un uzņemt atbildību.

Atcerēsimies, ka pirms diviem gadiem risinājās strīdi par mazo kautuvju nepieciešamību laukos. Toreiz būtībā visi labi apzinājās, ka Latvijai nav vajadzīgas ne 500, ne 350 kautuves. Bet nostāties pretī sabiedrības, masu mediju un politiķu viedoklim valdība toreiz nespēja. Valdība ļāva šim procesam ritēt savu gaitu, taisīt mazas kautuves.

I. Andiņš: - Nevis ļāva, bet veicināja to rašanos. Mazas kautuves patiešām vajadzēja, lai ieviestu kartību un tīrību. Taču valdība vairākkārt atlika prasības kaut pārdošanai paredzētos lopus kautuvēs vienīgi tādēļ, ka, lūk, vēl tik un tik pagastos joprojām nav savas kautuves! Tādējādi mudināja ierīkot aizvien vairāk kautuvju un patiesība uzņēmīgos privātu uzņēmējus pieviļot. Jo daudzas kautuves nīkst bez darba!

- Tomēr valsts nevis labprātīgi atbalstīja, bet pakļāvās spiedienam, parādot politiskās varēšanas trūkumu. Labi atceroties tos laikus, es uzdrīkstos apgalvot, ka toreiz daudz netrūka, lai kautuvju strīdu dēļ kristu valdība.

V. Serdāns: - Taču vienai, otrai un trešajai nevajadzīgajai mazajai kautuvei bankrotējot, tās palika parādā ne vienam vien saimniekam, būtība to "paraujot līdzī" neveiksmē.

- Lai nu ka, bet jūsu piesauktais piemērs spilgti apliecina vienu ceļu, kādā mūsu lauksaimniecībā tiek zaudēti resursi. Ja valdība nevarēs parādīt ekonomisko alternatīvu mazāk efektīvajiem uzņēmumiem, tai būs ļoti grūti pretoties masveida pretī paustajam viedoklim...

I. Andiņš: - Taču neizlēmībai būs pavisam noteikts galaiznākums, turklāt drīz. Pēc trim vai sešiem gadiem mēs būsīm viena no Eiropas Savienības dalībvalstīm bez savstarpējām muitas un citām aizsargājošām barjerām. Te ienāks milzīgo un efektīvo Rietumu

lieluzņēmumu produkti un kā mūsu sīkās pienotavas konkurēs, piemēram, ar tikko uzcelto Vācijas lielāko pienotavu, kas gadā viena pati pārstrādā trīsreiz vairāk piena nekā visas Latvijas pienotavas kopa? Vilcināt pārmaiņas nozīmē tikai velti zaudēt laiku. Ja ekonomisko attīstību upurēsīm politiskā un sociālā miera labad, nebūs ne viena, ne otra.

- Pilnīgi piekrītu. Ja mēs paši šodien to neapzināsimies un nerīkosimies, tad rīt mūs vienkārši piespiedīs un tās darba vietas vienalga pazudīs...

V. Serdāns: - Politikiem par to runāt nav izdevīgi, jo tas nav populistiski. Taja pašā laikā maza zivju ceha vai pienotavas īpašniekiem un tiem pārdesmit lauku cilvēkiem, kas tur strādā, valstij vajag darīt zināmu, kas viņus sagaida pēc dažiem gadiem.

- Atļaušos veikt zināmu kopsavilkumu. Tātad valstij ir jāizstrādā pārstrādes uzņēmumu optimizācijas programma. Tai nevis jānosaka, cik un kādiem uzņēmumiem jāpaliek pēc trim mēnešiem, bet gan kvalitātes, sanitārās un citas prasības, kādam ar likuma spēku jāsāk darboties pēc trim gadiem. Otrkārt, arī ar SAPARD saistītajā Lauku attīstības plāna jāparedz, ka investīcijas saņems, teiksim, zivju pārstrādes uzņēmumi, kas atrodas cits citam ne tuvāk par piecdesmit kilometriem, vai piena pārstrādātāji tikai vienā no trim blakus rajoniem un visā Latvijā tikai divas kautuves. Šie spēles noteikumi uzņēmējiem valstij būtu jādod vēl šogad. Bet, tikko valsts paradīs šo "burkānu programmu", tie uzņēmēji, kas savu likteni saskatīs nepatīkamajā "pātagas" daļā, tūlīt sabiedrība izplatīs protesta vilni - kāpēc jūs ierobežojat mūsu uzņēmumu attīstības iespējas! Te jājautā - vai masu saziņas līdzekļi gribēs atbalstīt valdības nepopulāros, taču vajadzīgos soļus, vai, gluži pretēji, sāks "strādāt" uz valdības gāšanu? Avīžu un citu saziņas līdzekļu lomu nedrīkst nenovērtēt, bet šis iemesls pastāvošās valdības gāšanai ir ļoti pateicīgs. Lai lauku cilvēkiem mazinātu pārstrādes rūpniecības optimizācijas sāpīgās sekas, ir vajadzīga kāda ļoti būtiska valsts programma - iekšējās pārceļošanas programma. Kādēļ? Tāpēc, ka cilvēks, saprazdams saimniekošanas nelietderību sava pašreizējā dzīvesvietā un gribēdams sākt strādāt jaunā vietā vai citā nozarē, nevar iecerēto izdarīt tādēļ vien, ka nespēj nopirkt jaunu māju vai dzīvokli, jo nevar pārdot savu pašreizējo māju. Jo vienkārši nav kam to pārdot. Tādēļ vajag valsts programmu, kas kaut vai atpirktu šādus īpašumus, uz nomaksu tos pārdodot citiem utt. Tas būtu tāds pats pārmaiņu nesta trieciens "mīkstinājums", kāds būtībā ir šogad ieviestais 45 latu maksājums par govi, kāds varētu būt subsīdiju maksājums par apsēto graudaugu hektāru...

I. Andiņš: - To jau sen pieprasa Zemnieku federācija, Graudaudzētāju apvienība un citas saimnieku organizācijas. Kāda ir jūsu attieksme pret labības sējumu subsidēšanu?

- Es esmu par, bet tikai tad, ja to ievieš kā liberalizācijas kompensāciju.

- Ko tad vajag liberalizēt graudaudzēšanā?

- Graudu tirgu. Ir jāatceļ ievadmuita labībai.

- Graudaudzētāji protestēs, ka ar lētajiem importa graudiem viņi vairs nespēs konkurēt.

- Tādēļ jau kā kompensācijas vajadzīgas hektārsubsīdijas. Igaunī lopkopībā tik sekmīgi ar mums konkurē tāpēc, ka cūkas nobaro ar graudiem, kas maksā ap 50 latiem tonnā - vienalga, vai tie importēti vai audzēti Igaunijā. Mums jāpārkaroto graudu tirgus arī tādēļ, lai sekmīgāk pārdzīvotu globālo lauksaimniecības krīzi. Starp citu, virkne pazīmju liecina, ka lietas virzas uz labo pusi - Dienvidaustrumu Āzijas ekonomika sāk atdzīvoties. Tas nozīmē, ka noiets Eiropas u. c. pārtikas produktiem, ko pāris gadus šīs valstis trūkuma dēļ neiepirka, atkal būs.

- Krievijas virzienā gan nekādas labas izredzes nav lolojamas.

- Ar Krieviju kā eksporta tirgu es vispār nerēķinātos. Jo pēc aizpērnā augusta rubļa devalvācijas importa pārtika viņiem kļuva tik dārga, ka nācās strauji palielināt vietējas lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības apjomus.

Ja notikumi arējos tirgos attīstīsies neatkarīgi no mūsu vēlmēm, tad bez jau pieminētajam optimizācijas un pārceļošanas programmām mums pašiem ir jāizstrādā vēl viens ļoti būtisks rīcības plāns - Latvijas lauku vides attīstības programma. Atšķirībā no Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas optimistiskā viedokļa, ka mums šāda programma jau ir, es uzskatu, ka patiesība īsta darbības plāna tajā nav. Katrai pašvaldībai jāizvērtē resursi, kas tikai ļaus attīstīties. Vairuma lauku teritoriju darbaspēks ir izkliedēts, cilvēku vešana uz darbu un ceļu uzturēšana izmaksā diezgan dārgi, turklāt ceļi nav asfaltēti. Vai darba vietas radīsim, divsimt iedzīvotāju ciematos ierīkojot astoņus veikalus un trīs frizētavas, lai nemitīgi grieztu viens otram matus? Nopietnas atbildes uz šiem jautājumiem jāsniedz tieši lauku vides attīstības programmai.

V. Serdāns: - arī jāpasaka, cik nozīmīgai jāpaliek lauksaimniecības lomai?

- Es patiešām nesaskatu iespēju lauksaimnieciskajā aprītē iesaistīt daudz vairāk par miljonu hektāru.

I. Andiņš: - Tātad tikai aptuveni pusi no Latvijas lauksaimniecība izmantojamās zemes? Ko iesākt ar pārējo?

- Tai acīmredzot jāiziet no lauksaimnieciskās aprites, taču arī tas prasa politisku izšķiršanos valstiskā līmenī, tas prasa izstrādāt Latvijas zemes izmantošanas stratēģiju.

- Vajag nopietnus valstisku apmežošanas plānu?

- Ja, vai arī dabas, atpūtas parku un citu rekreācijas programmu attīstību.

- Bet tūrisma un atpūtas attīstībai vispirms vajag, lai atrodas pircējs, kurš grib un var par šiem pakalpojumiem maksāt. Diezin vai pašlaik tādu atradīsies īpaši daudz.

- Tieši tāpēc jau šie resursi vispirms nopietni jāizvērtē. Vispirms tas jādara pašvaldībām - jānovērtē, vai savā teritorijā var attīstīt tūrismu, tranzītbiznesu, transportu vai rūpniecību. Protams, neko no tā nevar izdarīt bez naudas ieguldīšanas. Te nu jārunā par valsts līdzdalību, palīdzot kompleksu projektu finansēšanā. Patiesībā vajadzīga starpministriju politiska izšķiršanās par nepieciešamību koordinēt savu darbu ar citu ministriju plāniem. Citādi iznāk, ka telefonsakarus modernizē vienā vietā, ceļus - otrā, bet īpaši atbalstāmā reģiona statusu piešķir trešajam. Rezultātā it kā dod katram pa drusciņai, taču īstas atdeves nav. Patiesībā nav jācenšas par visu varu dot vienādi katram pagastam, pagastu kopai vai rajonam, bet tiem, kur ir uzņēmīgi cilvēki ar noteiktām iecerēm un iespējām savu apkaimi attīstīt.

- Kam tad būtu jākoordinē šīs labu gribošas, bet savrupi strādājošās ministrijas? Vai, dienas, jārada vēl kāda lauku glābšanas ministrija?

- Ir trīs risinājumi. Pirmais - patiešām radīt lauku glābšanas ministriju... vai komiteju... Otrais - uzticēt to vai nu Ekonomikas, vai Zemkopības, vai Vides ministrijai. Trešais - izveidot starpministriju koordinācijas padomi. Es drīzāk uzskatu, ka šis darbs jāuztic vienai no minētajām ministrijām, atmetot nevajadzīgas ambīcijas. Taču vēl pirms kopīgas darbības plānošanas valdībai jāatzīst, ka nav vienlīdz ekonomiski jāattīsta visa Latvijas teritorija. Jo samēra plaša mūsu zemes daļa dabas un cilvēku resursu izmantošanas iespējas ir visai problemātiskas. Daudzviet vai nu nav cilvēku produktīva vecuma, kādēļ atliek vienīgi īstenot sociālās palīdzības programmas, vai arī labas zemes resursu konkurētspējīgai lauksaimniecībai. Pēc tam, kad atzīta teritoriju dažāda attīstīšanas intensitāte, tiem cilvēkiem, kas grib pārcelties uz citurieni, jāpalīdz, iedarbinot iekšējās pārceļošanas atbalsta programmu.

- Tā būs ārkārtīgi kardināla pārmaiņa salīdzinājumā ar pašreizējām nostādnēm, kuras īpaši atbalstāmie reģioni tika izveidoti tieši tāpēc, lai sekmētu attīstības izlīdzināšanu dažādos pagastos un rajonos. Vai tikai jūsu idejas pretinieki jūsu priekšlikumus nenodēvēs, teiksim, par Latgales evakuācijas programmu?

- Tā to nevajadzētu nosaukt. Labāk pavaicāsim - kāds pamats mums gaidīt, piemēram, mēbeļu ražotnes izveidi un uzplaukumu Blontu pagastā? Uzņēmēji kaut ko rada tad, ja attiecīgajā vieta atrod sev interesentus, izdevīgus resursus. Tātad tur jābūt kvalificētam darbaspēkam, kas varētu būt visai problemātiski. Labi, valsts var palīdzēt privātuzņēmējam finansēt darbinieku pārkvalificēšanas kursus. Kaut gan - kāpēc apmācīt cilvēkus Blontos, ja tos var atrast citur - Kārsavā vai Pļaviņās? Protams, ir vēl viena iespēja veicināt lauku attīstību - noteikt uzņēmējiem "nodokļu brīvdienas" vietās, kur patiesībā necik nozīmīgi nodokļi valsts kasē vienalga neienāk. Taču arī tas prasa nopietnu politisku izšķiršanos. Tāda pašreizējam premjerministram, liekas, bija viņa iepriekšējās valdības laikā pirms trijiem gadiem.

- Vai kāds jau raksta tamlīdzīgu likumprojektu?

- To nevar izdarīt viens cilvēks, lai kas arī viņš būtu. Galvenais, ka vispirms par valdības vadlīniju jāklūst atziņai, ka Latvija no Kolkas līdz Indrai nebūs vienlīdz ekonomiski attīstīta, taču paliks vismaz sakopta. arī ka lauksaimniecība tomēr ir un paliks lauku ekonomikas mugurkauls.

- Ko tikmēr lauksaimniecība darīt saimniekiem? Ukraini milzīgas platībās grasās sēt rapsi, igauņi simtiem hektāros stādīs smiltsērķšķu dārzus. Kādai kultūrai varētu būt labākas izredzes Latvijā?

- Latvijā nevienā jomā perspektīvas nevar būt neapšaubāmas. Galvenokārt tādēļ, ka Latvija nebūt nav Eiropa lauksaimniecībai vispiemērotākā zeme. Mums ir tikai daži plusi, piemēram, zema zemes cena. Ņemot vērā apstākli, ka Latvija apdzīvotības retumā Eiropā salīdzināma tikai ar Somiju un Zviedriju, varam prognozēt, ka zeme necik jūtami dārgāka te arī nekļūs...

- Vai jāsecina, ka atliek audzēt kaut kādas ekstensīvas kultūras ka ilggadīgos zālājus vai stādīt mežus?

- Zināmas priekšrocības ekstensīvajam kultūrām Latvija patiešām ir. Runājot par rapsi, tā popularitātes pieaugums pasaulē aizvien turpināsies, jo augu olbaltums ir lētāks nekā dzīvnieku, un arī augu tauki esot veselīgāki. Rapšu audzēšanai Latvijā tiešām varētu būt perspektīvas arī tādēļ, ka tas ir ļoti noderīgs augseka. Ka atzinuši arī mani Agrārās ekonomikas institūta kolēģi, labas izredzes Latvija pastāv augļu un dārzeņu audzētājiem, vismaz ražojot šos produktus vietējam tirgum. Tas gan prasītu atkal politisku izšķiršanos, šoreiz katram pircējam - vai pirkt labāku vietējo ābolu vai nedaudz lētāku, bet nezināmas kvalitātes importēto? Piedevām jāuzsver, ka augļkopjiem un dārzenkopjiem būtiski palīdzētu atpazīstama vietējā preču zīme, kas iekarojusi pircēju uzticību. Iespējams, ka Latvijas augļus un dārzenus mēs varētu pat eksportēt uz

Krievijas ziemeļrietumu reģionu, ja spēsīm savus produktus saražot pietiekami lēti. Varbūt perspektīva var kļūt dzērveņu audzēšana, un varbūt tai pat būtu sniedzams valsts atbalsts, ja vien paši dzērveņu audzētāji pieradītu savas nozares iespaidīgo ienesīgumu ar labiem Latvija ražojošiem stādījumiem un biznesa plāniem.

Pierakstījis **Ivars Andiņš**

Valda Semjonova foto

Latvijas Agrārās ekonomikas institūta direktors Andris Miglavs:

- Pēdējais laiks atdzīvināt lauksaimniecību un laukus ar kardinālām pārmaiņām. Jāoptimizē pārstrādes uzņēmumi, jāizstrādā iekšējās pārceļošanas atbalsta programma, jāatceļ labības ievadmuīta un jāīevieš subsīdijas par graudaugu sējumu platībām.